

Sygn. akt : II AKa 200/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 czerwca 2011 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący	SSA Mariusz Żak
Sędziowie	SSA Aleksandra Malorny SSO del. Piotr Pośpiech (spr.)
Protokolant	Dariusz Bryła

przy udziale Prokuratora Tadeusza Trzęsimiecha

po rozpoznaniu w dniu 16 czerwca 2011 r.

sprawy wnioskodawców **S. S.**, s. W. i **W. S. (1)**, c. W. - o odszkodowanie i zadośćuczynienie

na skutek apelacji pełnomocnika wnioskodawców

od wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej

z dnia 8 marca 2011 r. sygn. akt III Ko 267/10

1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1 w ten sposób, że ustala, iż przyznane wnioskodawcom kwoty po 30 000 zł (wraz z ustawowymi odsetkami od dnia prawomocności wyroku do dnia zapłaty) stanowią zadośćuczynienie tytułem krzywdy związanej ze śmiercią ich ojca – W. S. (2);
2. w pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymuje w mocy;
3. zasądza od Skarbu Państwa (Sąd Okręgowy w Bielsku-Białej) na rzecz pełnomocnika wnioskodawców S. S. i W. S. (1) – adwokata G. O. - Kancelaria Adwokacka w B. łącznie kwotę 295,20 (dwieście dziewięćdziesiąt pięć złotych 20/100) w tym 23% podatku VAT, tytułem zwrotu kosztów zastępstwa adwokackiego w postępowaniu odwoławczym;
4. kosztami postępowania odwoławczego obciąża Skarb Państwa.

Sygn. akt II AKa 200/11

UZASADNIENIE

Wnioskodawcy S. S. i W. S. (1), działając na podstawie art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 23.02.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z dnia 23.04.1991 r. Nr 34 poz. 149, z późn. zm.), po sprecyzowaniu swoich roszczeń, wystąpili z wnioskiem o odszkodowanie i zadośćuczynienie w łącznej kwocie 100 000 zł. za pozbawienie życia ich ojca - W. S. (2), który został zastrzelony podczas zasadzki zorganizowanej przez funkcjonariuszy (...) w dniu 22.11.1950 r.

Sąd Okręgowy w Bielsku Białej wyrokiem z dnia 8.03.2011 r. (sygn. akt. III Ko 267/10) zasądził od Skarbu Państwa na rzecz S. S.s. W.i S.zd. K.ur. (...)w K., zamieszkałego R.ul. (...)i W. S. (1)c. W.i S.zd. K.ur. (...)w K., zam. B.(...)gmina K., kwoty po 30 000 zł. tytułem zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami od dnia prawomocności wyroku do dnia zapłaty. W pozostałym zakresie wniosek obojga wnioskodawców oddalił. Zasądził ponadto od Skarbu Państwa na rzecz prywatnej kancelarii adwokata G. O.kwotę 147,60 zł. tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, zaś kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Apelację od powyższego wyroku wniósł pełnomocnik z urzędu wnioskodawców zaskarżając go w części oddalającej wniosek. Zarzucił naruszenie prawa materialnego, a w szczególności art. 11 ust. 2 w związku z art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 23.02.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z dnia 23.04.1991 r. Nr 34 poz. 149, z późn. zm.) polegającą na przyjęciu, iż żądanie zasądzenia zadośćuczynienia przekraczającego 30 000 PLN na rzecz każdego z wnioskodawców nie zasługiwało na uwzględnienie, podczas gdy zważywszy na okoliczności sprawy tj. prześladowanie i zabójstwo ojca wnioskodawców, ich „zniszczone” dzieciństwo i młodość, jak też cierpienia matki oraz brak jakichkolwiek podstaw do stosowania represji wobec ojca, w szczególności w okresie, gdy inne tego rodzaju grupy zostały fizycznie wyeliminowane, wysokość zasądzanego odszkodowania winna wynosić po 50 000 PLN tym bardziej, że kwota ta będzie przede wszystkim przekazana na cele związane z godnym uczczeniem zmarłego (jego ekshumacją z cmentarza w C. na którym został decyzją władz pochowany, i przeniesieniem do grobu rodzinnego w K.). Mając powyższe na uwadze wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia i zasądzenie na rzecz każdego z wnioskodawców jeszcze kwot po 20 000 PLN, łącznie po 50 000 PLN, tytułem zadośćuczynienia za doznane przez ojca represje i śmierć w związku z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, względnie o uchylenie orzeczenia w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Bielsku - Białej do ponownego rozpoznania.

Sąd apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pełnomocnika wnioskodawców okazała się być bezzasadna i to w stopniu oczywistym. Niemniej zainicjowana w ten sposób kontrola odwoławcza wykazała uchybienie w samej treści wyroku, którego skarżący nie podnosił. Mianowicie rozstrzygnięcie sądu I instancji nie dość precyzyjnie określało przedmiot rozpoznawanej sprawy. Z tego też powodu sąd apelacyjny zmienił pkt 1 wyroku wskazując jako podstawą zadośćuczynienia zasądzonego na rzecz S. S. i W. S. (1) krzywdę wynikłą ze śmierci ich ojca - W. S. (2). W pozostałej części zaskarżony wyrok utrzymał w mocy, w tym również również rozstrzygnięcie dotyczące wysokości zasądzonych wnioskodawcom kwot zadośćuczynienia.

Zakres rozpoznawania sprawy przez sąd II instancji został zakreślony treścią środka odwoławczego. Niezaskarżenie orzeczenia przez prokuratora powodowało, że przedmiotem badania uczyniono jedynie prawidłowość wysokości zasądzanego zadośćuczynienia. W szczególności konieczne było rozważenie, czy przyznane od Skarbu Państwa na rzecz S. S. i W. S. (1) kwoty po 30 000 zł. są nieadekwatnie niskie do krzywdy wynikłej ze śmierci ich ojca. Zgodnie bowiem z żądaniem zawartym w apelacji wnioskodawcy wystąpili o zasądzenie z tego tytułu kwot po 50 000 zł. na podstawie art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 23.02.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z dnia 23.04.1991 r. Nr 34 poz. 149, z późn. zm.). Z treści apelacji wynikało natomiast, że skarżący nie kwestionowali rozstrzygnięcia o oddaleniu wniosku w części dotyczącej żądania zasądzenia odszkodowania. Jest to o tyle zrozumiałe, że w trakcie dotychczasowego postępowania nie zdołano wykazać, aby po tragicznej śmierci W. S. (2) powstała po ich stronie konkretna szkoda o charakterze materialnym lub niematerialnym.

Art. 11 ust. 2 cyt. ustawy w powiązaniu z treścią art. 8 ust. 1 zd. 2 cyt. ustawy pozwala wskazanym tam krewnym m.in. na dochodzenie zadośćuczynienia z powodu pozbawienia życia, bez przeprowadzenia zakończonego orzeczeniem postępowania, osoby represjonowanej przez organy, o których mowa w art. 1 ust. 1 cyt. ustawy. W tym miejscu za niezbędne wydaje się przypomnienie o cywilnoprawnym charakterze instytucji zadośćuczynienia, o której generalnie jest mowa we wspomnianej ustawie. Takie zadośćuczynienie ma zatem swoje źródło w art. 445 kodeksu cywilnego, który stanowi, że w określonych wypadkach sąd może przyznać poszkodowanemu odpowiednią sumę tytułem

zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę, (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 października 1993 r. sygn. akt I KZP 21/93 OSNKW 1993/11-12/67.)

Pojęcie "sumy odpowiedniej" użyte w art. 445 § 1 k.c. ma wprawdzie charakter niedookreślony, niemniej jednak w judykaturze wskazane są kryteria, którymi należy kierować się przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia. Zadośćuczynienie ma mieć charakter kompensacyjny, wobec czego jego wysokość nie może stanowić zapłaty symbolicznej, lecz musi przedstawiać jakąś ekonomicznie odczuwalną wartość. Z drugiej strony, wysokość ta nie może być nadmierną w stosunku do doznanej krzywdy, ale musi być "odpowiednia" w tym znaczeniu, że powinna być - przy uwzględnieniu krzywd poszkodowanego - utrzymana w rozsądnych granicach, odpowiadających aktualnym warunkom i przeciętnej stopie życiowej społeczeństwa.

Z kolei na rozmiar krzywdy, a w konsekwencji na wysokość zadośćuczynienia, składają się cierpienia fizyczne i psychiczne, których rodzaj, natężenie i czas trwania należy każdorazowo określić w okolicznościach konkretnej sprawy. Wysokość zadośćuczynienia nie może też być uzależniana od sytuacji Skarbu Państwa, jak i warunków finansowych wnioskodawcy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2006 r., sygn. akt II KK 337/05, Prok. i Pr. 2006, nr 12, poz. 15).

Oczywistym jest przy tym, że ustalenie, jaka konkretnie kwota jest "odpowiednia", z istoty należy do sfery swobodnego uznania sędziowskiego, nie może być to jednak uznanie "dowolne", a uwzględniać musi wszystkie okoliczności sprawy i opierać się, jak to już podniesiono wyżej, na czytelnych kryteriach. Zatem zarzut niewłaściwego ustalenia zadośćuczynienia może być skuteczny tylko wtedy, gdy zaskarżone orzeczenie w sposób oczywisty narusza zasady ustalania takiego zadośćuczynienia.

W przedmiotowej sprawie wnioskodawcy dochodzili rekompensaty za krzywdę, którą doznali w związku ze śmiercią ich ojca. W związku z tym tylko ta okoliczność powinna być brana pod uwagę przez sąd I instancji przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia. Jak wynika to z pisemnego uzasadnienia zaskarżonego wyroku właśnie tą przesłanką kierował się sąd okręgowy przy uwzględnianiu żądania. Na str. 13 pisemnego uzasadnienia stwierdził bowiem, że zasądzona kwota (tj. po 30 000 zł. na rzecz każdego z wnioskodawców) stanowi odpowiednią rekompensatę wobec krzywd doznanych w następstwie utraty ojca. Miał także na uwadze to, że funkcjonariusze (...) wykreowali obraz zmarłego jako bandyty, co niewątpliwie potęgowało cierpienia jego małoletnich wówczas dzieci. Bez wątplenia zatem uwzględnił także okoliczności w jakich nastąpił zgon i co oczywiste to co było jego przyczyną, a mianowicie wynik represji związanych z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Dla ustalenia wysokości zadośćuczynienia zasądzanego wobec śmierci represjonowanego jego najbliższym nie ma żadnego znaczenia fakt, czy bezpośrednio skutki dotykały zgonu odczuły także inne osoby. W grę wchodzi bowiem wyłącznie zadośćuczynienie należne konkretnym osobom dochodzącym swoich roszczeń, a to, że inni potencjalni uprawnieni ponieśli konsekwencje związane ze śmiercią represjonowanego, a nie dochodzą swoich praw, nie może mieć żadnego wpływu na treść rozstrzygnięcia w tej sprawie.

Bez jakiegokolwiek znaczenia dla ustalenia wysokości zadośćuczynienia pozostawał więc fakt, iż matka wnioskodawców po śmierci męża nie wyszła już nigdy za mąż. Krzywda jaką doznała żona W. S. (2) z powodów podanych wyżej nie mogła być brana pod uwagę przy uwzględnianiu roszczenia S. S. i W. S. (1).

Pełnomocnik domagając się wyższej kwoty pieniędzy wskazywał ponadto, że przeznaczone one zostaną na ekshumację zwłok W. S. (2) i przeniesienie go do rodzinnego grobowca w K.. Tego typu okoliczność również nie mogła uzasadniać zasądzenia wyższego zadośćuczynienia, gdyż nie mieści się ona w pojęciu naprawienia krzywdy psychicznej w takim rozumieniu jak przedstawiono to wyżej. W tym miejscu należy zauważyć, że ustawodawcy umożliwił dochodzenie pieniędzy z tego właśnie tytułu w oparciu o treść art. 9 cyt. ustawy. Stanowi on, że niezależnie od odszkodowania i zadośćuczynienia sąd może zasądzić od Skarbu Państwa pokrycie w całości lub w części kosztów symbolicznego upamiętnienia osoby niesłusznie represjonowanej. Stworzenie tej odrębnej podstawy prawnej i umożliwienie w ten

sposób dochodzenia uprawnionym osobom zwrotu wydatków związanych z potrzebą upamiętnienia zmarłego stanowi dodatkowy argument sprzeciwiający się uznaniu ich za element zadośćuczynienia.

Powyższe rozważania przekonują zatem, że argumenty podniesione w apelacji nie były trafne. Sąd I instancji wskazał bowiem w sposób prawidłowy co powinno obejmować zadośćuczynienie w przedmiotowej sprawie. Słusznie uznał, że jest to tylko i wyłącznie naprawienie krzywdy jaką bezpośrednio poniosły uprawnione osoby dochodzące roszczenia. Zasądzone z tego tytułu kwoty po 30 000 zł. na rzecz każdego z nich (łącznie 60 000 zł.), w żadnej mierze nie mogą być uznane za symboliczne. Wręcz przeciwnie, posiadają one realną i odczuwalną wartość ekonomiczną. Subiektywne odczucia wnioskodawców o ich nieadekwatności nie stanowią wystarczającej podstawy do uznania, że ustalenia sądu okręgowego w tym zakresie były dowolne. Stosownie do art. 445 § 1 kc zadośćuczynienie winno być "odpowiednie". Ustalenie, jaka kwota w konkretnych okolicznościach jest "odpowiednia", z istoty należy do sfery swobodnego uznania sędziowskiego. W postępowaniu odwoławczym zarzut niewłaściwego ustalenia kwoty zadośćuczynienia może być skuteczny tylko wtedy, gdy zaskarżone orzeczenie w sposób oczywisty narusza zasady ustalania tego zadośćuczynienia i tylko wówczas dopuszczalne jest wkraczanie w sferę swobodnego uznania sędziowskiego.

Jak podniesiono to na wstępie tych rozważań sąd odwoławczy skorygował natomiast z urzędu rozstrzygnięcie w pkt 1 wyroku, doprecyzowując jego brzmienia. Wskazał mianowicie, że przyznane wnioskodawcom kwoty stanowią zadośćuczynienie tytułem krzywdy związanej ze śmiercią ich ojca - W. S. (2). Takie zredagowanie rozstrzygnięcia zasądzonego określoną sumę pieniędzy było niezbędne, aby w sposób precyzyjny określić przedmiot sprawy. Pełne powołanie podstawy prawnej uwzględnionego roszczenia pozwoli bowiem m.in. określić w przyszłości powagę rzeczy osądzonej.

Sąd zasądził na rzecz pełnomocnika z urzędu wynagrodzenie tytułem zwrotu poniesionych kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym obojga wnioskodawców w kwocie wynikającej z treści § 14 ust. 6 i § 2 ust. 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie ...

W związku z treścią art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego kosztami postępowania odwoławczego obciążono Skarb Państwa.